

Door Henk Jongsma, hoofdauteur Op niveau tweede fase**Oud verhaal****Inleiding**

Een oud verhaal – wat heb je daar nu aan? denk je misschien. Zoiets dachten die boeren bij Egmond ook, waarover Marita Mathijssen vertelt in deze lesbrief, als ze die oude stenen vonden: wat moeten we daar nu mee? Tot ze in de gaten kregen dat die stenen ook iets vertelden over hun eigen geschiedenis, tot ze zelfs trots werden op die oude stenen. Misschien gaat het jou straks ook zo als je dat oude verhaal gaat lezen.

Tegenwoordig verschijnen er veel boeken die in het verleden spelen. Zoveel, dat er in oktober 2016 zelfs een special verschijnt: *BKHistorischeRomans*, door de uitgever zo aangekondigd:

Graaf Aernout I van Holland
Bron: www.myheritage.nl.

In het buitenland vormen historische romans al jaren een geliefd en vaak beoefend genre. Ook Nederlandse auteurs wagen zich steeds vaker aan het schrijven van historische romans. Bekende auteurs als Simone van der Vlugt en Susan Smit beoefenen het genre al jaren, maar onlangs bracht bijvoorbeeld ook journalist Edwin Winkels *Het oog van de orkaan uit*, een historische roman die zich afspeelt in het New Orleans van 1778. Dat *De Amerikaanse prinses* van Annejet van der Zijl en *Belgravia* van Downton Abbey-scripischrijver Julian Fellowes beide zijn terug te vinden in de Bestseller top 60, geeft aan dat literaire non-fictie en historische romans door het Nederlandse publiek graag worden gelezen.

Bron: <http://www.boekenkrant.com/boekenkrant-lanceert-special-over-historische-romans/>.

Historische romans begonnen in Nederland te verschijnen vanaf ongeveer 1830. Daar ga je je mee bezighouden in deze lesbrief: met het ontstaan van die belangstelling, met de historische roman toen en nu, en met een oud verhaal dat best spannend is.

Opzet van deze lesbrief

- Je leest over het ontstaan van de belangstelling voor de geschiedenis (opdracht 1).
- Je leest wat een historische roman is, dat er verschillende soorten historische romans zijn en onderzoekt een paar voorbeelden (opdracht 2).
- Je maakt kennis met de schrijver Jacob van Lennep en leest een historisch verhaal van zijn hand (opdracht 3, 4 en 5).
- Je maakt de slotopdracht.

Niveau

Deze lesbrief is te gebruiken in klas 4 en hoger havo en vwo.

Obsessie met het verleden

In een mooi, deels verzonnen verhaal, vertelt Marita Mathijssen in de inleiding van haar boek *Historiezucht. De obsessie met het verleden in de negentiende eeuw* (uitgeverij Vantilt, Nijmegen 2013) hoe de belangstelling voor de geschiedenis 'ineens' algemeen werd. Een historisch omslagpunt, noemt ze dat.

Af en toe gooiden de boeren van Egmond wat lastige stenen aan de kant als ze de akkers omploegden. Soms braken de ploegen en gingen de boeren mopperend naar de smid om een nieuw ijzer of om de stukken te laten lassen. De stenen stapelden ze tot muurtjes, die de scheidingen tussen de veldjes aangaven. Het waren dikke, afgeronde stenen, die ook wel bruikbaar waren voor schuurtjes, waarin de boer en zijn paard konden schuilen als het regende. Tot er in 1858 een heer in de herberg kwam, met een map vol plattegronden, tekeningen en documenten. 'Hier,' zo wees hij de herbergier aan, 'heeft het slot van Egmond gestaan.' De herbergier keek hem stomverbaasd aan. Natuurlijk had daar het slot van Egmond gestaan. De ruïne van de Rentmeestertoren hadden ze nog steeds niet klein gekregen en de boeren die daar velden hadden, beklagden zich over de grond die verkalkt was door het puin dat uit de ondergrond bovenkwam. 'Het lijkt wel rijzend deeg met luchtbellen daar,' zei de herbergier, 'altijd weer ploppen er stenen naar boven.' Nu keek de gast verbaasd. 'Staat die ruïne er nog? En de stenen liggen er nog?' Hij sprak af de volgende dag met de herbergier erheen te lopen.

W.J. Hofdijk, 1816-1888

En zo kwam het dat veertien dagen later, op 15 november 1858, in de Duizend Kolommenzaal op de Oudezijds Voorburgwal in Amsterdam voor het Oudheidkundig Genootschap een voordracht gehouden werd door de historicus Willem Hofdijk over het kasteel van Egmond, waarvan hij de precieze locatie kon aanwijzen. Hij hield een vlammend betoog voor het behoud van de restanten.

In de weken erna reisden geregeld leden van het genootschap naar Egmond. Soms op zondag met hun familie, maar ook wel door de week, met een gezelschap heren met hoge hoeden dat samen een koets genomen had vanaf Alkmaar. De boeren keken met kwade koppen toe hoe er over hun akkers gelopen werd en hoe er stenen van de muurtjes opgetild werden en met vergrootglazen bekeken. Soms leken de heren iets te ontdekken, een inscriptie, een oud teken. Ze praatten met de boeren, die langzaam smolten onder de aandacht. En zo brak de dag aan dat boer Hendrik Ras tegen zijn vrouw zei: 'Die stenen op me veld, die benne nog van het kasteel van de heren van Egmond.' *De stenen benne nog van het kasteel van de heren.* In die fictieve woorden ligt het historische omslagpunt. Wat een last was, werd een trots. Het was niet meer een zaak van enkel geleerden, maar ook de gewone man beseftte dat er geschiedenis was.' (pagina 9-10).

Negentiende-eeuwse voorstelling van het kasteel van Egmond.

Het verleden werd gedemocratiseerd, stelt Mathijsen: ook de gewone man krijgt toegang tot de geschiedenis. Bij dat toegankelijk maken ...

[...] 'schoten de schrijvers van literatuur te hulp. Zij schreven fascinerende verhalen op rijm of in proza over gebeurtenissen in het verleden. Die zijn half verzonnen, half echt, maar ze pretenderen altijd in elk geval de historische waarheid te geven, al zouden de feitelijkheden hier en daar wel wat verdoezeld zijn. De schrijvers creëerden de grote mythen. Michiel de Ruyter werd van een desperado die het gevaar opzocht een buitengewoon intelligent strateeg. Jan van Schaffelaar was geen vechtersbaas die een paar boerenkinkels om zich heen verzameld had, maar een ware held die zijn leven offerde aan het vaderland. Vondel werd voorgesteld als een genie en een stille lijder, terwijl hij ook gezien kan worden als een loser die zijn zoon zelf bedorven had in een verwende opvoeding. Rembrandt werd de tovenaer van het licht in plaats van een voortreffelijke ambachtsman. De Bataven waren geen woest ongeciviliseerd volkje uit het stenen tijdperk meer, maar een slim opererende stam die, lang voor de uitvinding ervan, het poldermodel al toepasten in hun samenwerking met de Romeinen, die zij vervolgens de baas werden door hun intelligente strategieën.' (pagina 11-12).

Opdracht 1

- 1 *Wat een last was, werd een trots.*
  - a Beschrijf wat die last was en waarom het een last was.
  - b Wat was die trots?
- 2 Het verleden werd toegankelijk gemaakt, stelt Mathijsen. Welke middelen werden daarbij gebruikt?
- 3 Hoe kun je de historische waarheid geven als in een verhaal de helft verzonnen is?
- 4 Er werden mythen gecreëerd. Welke van die mythen ken jij nog?

Historische roman

Door die belangstelling voor het verleden werd de negentiende eeuw ook het bloeitijdperk van de historische roman.

Op http://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_00941.php en op <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lq/19de/thema/lq19061.html> vind je over dit genre een overzichtelijke beschrijving.

Subgenre van de roman, waarvan het hoofdbestanddeel van de stof ontleend is aan een periode die voor de auteur ervan tot het verleden behoort. Op basis van de verhouding tussen feit en fictie kan men verschillende niveaus van historiciteit onderscheiden: (a) de auteur verwerkt vaststaande gegevens; (b) de auteur interpreteert historisch feitenmateriaal; (c) de auteur roept in zijn verbeelding het verleden op zonder directe aanknopingspunten met de bekende historische feiten. Bij al deze vormen is de historische couleur locale van essentieel belang.

Bron: http://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_00941.php.

Opdracht 2

- 1 Als jij een roman zou schrijven die in de Tweede Wereldoorlog speelt, zou dat dan een historische roman genoemd mogen worden? Geef een korte toelichting bij je antwoord.

Jan Brokken publiceerde in 2013 de roman *De vergelding. Een dorp in tijden van oorlog*.

Flaptekst

Jan Brokken groeide op in Rhooon, een Zuid-Hollands dorp dat sinds de oorlog een geheim met zich meedraagt. Door sabotage vindt in 1944 een Duitse soldaat de dood. De vergelding van de moffen is verschrikkelijk: Zeven mannen uit Rhooon worden geëxecuteerd, hun vrouwen en kinderen uit hun huis verdreven, have en goed in brand gestoken. Wie pleegde de aanslag op de Duitse soldaat? Waarom? Of was het toch een dom ongeluk met fatale gevolgen? Tot op de dag van vandaag maken de dorpsbewoners elkaar verwijten.

In *De vergelding* reconstrueert Jan Brokken de gebeurtenissen aan de hand van duizenden pagina's processtukken, getuigenverhoren en 185 interviews met betrokkenen. Net als hij denkt te weten hoe het zit, krijgt het verhaal een compleet andere wending.

- 2
  - a Mag je dit boek volgens de omschrijving in de DBNL een historische roman noemen?
  - b Zo ja, tot welk niveau van historiciteit moet je dit boek dan rekenen?

In 2011 verscheen de roman *Post voor mevrouw Bromley* van Stefan Brijs.

Flaptekst

Augustus 1914. In Londen melden duizenden jongemannen zich aan om te gaan vechten tegen de Duitsers. Martin Bromley, zeventien en te jong voor het leger, probeert de twee jaar oudere John Patterson te overreden samen in dienst te gaan, maar die wil zijn droom om te gaan studeren niet opgeven. Uiteindelijk slaagt Martin er met een list in naar het front te vertrekken en blijft Johan achter in een stad waar de druk op dienstweigeraars toeneemt. *Post voor mevrouw Bromley* is een aangrijpende roman over ouders en kinderen in tijden van oorlog. Een verhaal over moed en lafheid, hoop en vriendschap, gemis en verlangen.

- 3 a Mag je dit boek een historische roman noemen?
b Zo ja, tot welk niveau van historiciteit moet je dit boek dan rekenen?

Over het algemeen wordt Walter Scott met zijn Waverley romans vanaf 1814 gezien als de grondlegger en wegbereider van het genre. In geheel Europa werd het model met succes overgenomen. [...]

In het Nederlandse taalgebied speelde de verhandeling van David Jacob van Lennep *Over het belangrijke van Hollands grond en oudheden voor gevoel en verbeelding* (1827) een belangrijke stimulerende rol in de navolging van Scott op basis van het eigen nationale verleden. Veel Nederlandse historische romans hebben een sterk avontuurlijke inslag (bijvoorbeeld Jacob van Lenneps *De pleegzoon*, 1833; J.F. Oltmans *Het slot Loevestein in 1570*, 1834. Daarnaast onderscheidt men historische ideeënromans (bijvoorbeeld P. van Limburg Brouwer, *Charicles en Euphorion*, 1831) en psychologisch-historische romans (bijvoorbeeld A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De graaf van Devonshire*, 1838). Andere belangrijke auteurs van historische romans in de negentiende eeuw zijn Hendrik Conscience, Aernout Drost en H.J. Schimmel. In de twintigste eeuw schreven o.m. Adriaan van Oordt (*Warhold*, 1906), Louis Couperus (*Iskander*, 1920), Simon Vestdijk (*De nadagen van Pilatus*, 1938) en Theun de Vries (*Rembrandt*, 1931) historische romans.

De laatste decennia bestaat er weer veel belangstelling voor romans die zich afspelen in het verleden. Bekende voorbeelden zijn M. Yourcenars *L'œuvre au noir* (1968), U. Eco's *Il nome della rosa* (1980), *Das Parfum* (1985) van P. Süskind, en bij ons een aantal romans van Hella Haasse (bijvoorbeeld *Heren van de thee*, 1992), Thomas Rosenboom (bijvoorbeeld *Gewassen vlees*, 1994) en Arthur Japin (*Een schitterend gebrek*, 2003) waarin de grenzen tussen fictie en historie worden afgetast.

Bron: http://www.dbnl.org/tekst/dela012alqe01_01/dela012alqe01_01_00941.php.

- 4 De hierboven genoemde boeken zijn niet altijd de bekendste werken van de auteur. Wat is het bekendste boek van de volgende auteurs? Vul het schema in.

Auteur	Titel bekendste boek
Jacob van Lennep	
J.F. Oltmans	
P. van Limburg Brouwer	
A.L.G. Bosboom-Toussaint	
Hendrik Conscience	
Aernout Drost	
H.J. Schimmel	

Tip: Gebruik je literatuurboek en kijk ook op www.dbnl.org, <http://www.literatuurgeschiedenis.nl> of www.literatuurplein.nl. En anders is er natuurlijk altijd nog wikipedia.

- 5 Er worden drie soorten historische romans onderscheiden. Welke?

In 1997 verscheen *De zwarte met het witte hart* van Arthur Japin.

Flaptekst

In 1837 worden Kwasi en Kwame, twee Afrikaanse prinsjes, aan koning Willem I geschonken. De kinderen dienen als onderpand voor een illegale slavenhandel van de Nederlandse regering. In Delft worden de zwarte jongens als Hollanders opgevoed. Ver van hun ouders en hun volk verleren zij hun taal en gebruiken. Ze worden gedoopt en als bezienswaardigheid geïntroduceerd aan het Haagse hof, waar ze bevriend raken met de Koninklijke familie, en vooral met Anna Paulowna's dochter, prinses Sophie. Terwijl de ene jongen zich uit alle macht aanpast en liefst een echte Nederlander zou worden, vecht de andere om zijn Afrikaanse identiteit te behouden en op een dag naar zijn volk terug te kunnen keren. Toch wordt de ontworteling hun uiteindelijk allebei noodlottig. Deze historische feiten vormen de basis voor de roman *De zwarte met het witte hart*, waarin de bejaarde prins Kwasi Boachi vanaf zijn Javaanse plantage terugkijkt op zijn buitengewone leven. Gaandeweg ontdekt hij het complot waarmee de Nederlandse regering zijn Indische carrière heeft gedwarsboomd.

- 6 Tot welke van de drie soorten zou je deze roman waarschijnlijk moeten rekenen? Geef een korte toelichting.

In 1999 kwam de roman *Publieke Werken* van Thomas Rosenboom uit. Het boek werd in 2015 verfilmd (<https://www.youtube.com/watch?v=hMSHWVnCk6E>).

Flaptekst

Het is 1888. De Amsterdamse vioolbouwer Walter Vedder leest in de krant dat er op de plaats van zijn huis een groot hotel gebouwd gaat worden, en onmiddellijk begrijpt hij de kracht van zijn onderhandelingspositie tegenover de NV Victoria Hotel die hem immers zal moeten uitkopen.

In dezelfde tijd, maar dan in Hoogeveen, krijgt zijn neef, de oude apotheker Anijs, een nieuwe concurrent. Wanneer hij ontdekt dat die jongeman, anders dan hijzelf, een universitaire graad in de farmacie bezit, besluit hij zijn ambitie te verschuiven van het medische, waarin hij toch al overvleugeld is, naar het medemenselijke: het gebrek in een naburig turfstekersgehucht is groot; de mensen zouden eigenlijk moeten worden verplaatst, maar dat kost een vermogen – precies het vermogen dat Walter Vedder wel voor zijn huis meent te kunnen bedingen. Vanaf dat moment slaan beide verhaallijnen ineen tot één grote intrige, en houden de twee hoofdpersonen elkaar onbedoeld vast in een wederzijdse wurggreep, die ook de lezer zal benauwen, tot de bevrijdende finale aan toe: Amerika.

Publieke werken is een uiterst strak gecomponeerde historische roman. Het heen en weer van de alternerende vertelwijze geeft de verraderlijke overgang te zien van inzicht naar verblinding, van erbarmen naar ijdelheid: de tragiek van de strevende mens.

- 7 Tot welke van de drie soorten zou je deze roman willen rekenen? Geef weer een korte toelichting.

In 2005 verscheen de roman *De thuiskomst* van Anna Enquist.

Flaptekst

Voorjaar 1775. Elizabeth Batts wacht in haar huis op Mile End de terugkomst af van haar man, de beroemde zeevaarder en ontdekkingsreiziger James Cook, die begonnen is aan de laatste etappe van zijn tweede grote wereldreis waarin het zuidelijk halfrond in kaart moet worden gebracht. Roem zal zijn deel zijn. Een eenvoudige boerenjongen is als verlichte geest de wereldzeeën gaan bevaren en opgeklimmen tot de sociale elite van zijn land. Maar wat zegt dat over zijn merites als echtgenoot en vader?

Wanneer James in de zomermaanden van 1775 inderdaad arriveert, is het de vraag wie Elizabeth in haar armen zal sluiten: een wettige echtgenoot die toch in zekere zin een vreemde blijven zal, of een man die eindelijk thuiskomt, zijn maritieme aspiraties terzijde schuift en eindelijk tijd zal hebben voor haar en de kinderen?

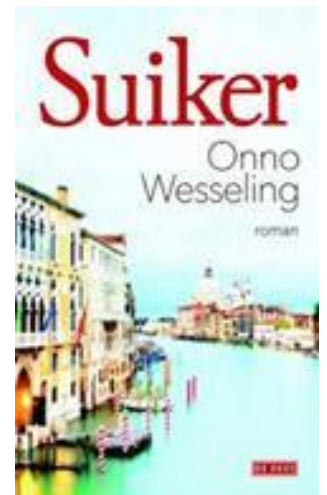
- 8 Tot welke van de drie soorten moet je deze roman waarschijnlijk rekenen? Geef weer een korte toelichting.

In 2016 verscheen de roman *Suiker* van Onno Wesseling.

Flaptekst

Aan het eind van de negentiende eeuw komt Lennart ter wereld als bastaard van een Duitse graaf. Hij wordt opgenomen in het gezin, maar zijn vader en broers kleineren hem. Alleen in de keuken voelt Lennart zich op zijn gemak. Omdat hij zijn leven niet zeker is, vlucht hij en ontmoet een Zwitserse Zuckerbäcker: een meester-patissier die hem meeneemt naar Venetië. Daar leert hij de magie van suiker, chocolade en liefde kennen. Er blijft echter ook veel voor hem verborgen. Zelf houdt Lennart angstvallig geheim dat hij langzaam zijn gehoor verliest, maar met die keuze brengt hij anderen in gevaar.

Suiker is een roman over wat er gebeurt als mensen op je vertrouwen terwijl dat vertrouwen niet terecht is.

- 9 Tot welke van de drie soorten moet je deze roman hoogstwaarschijnlijk rekenen? Geef weer een korte toelichting.

Historisch verhaal

De historische romans die in de negentiende eeuw werden geschreven, zijn vrijwel altijd nogal omvangrijk. De schrijvers namen de tijd (en de bladzijden) om plaatsen, personen en omstandigheden uitgebreid te beschrijven. Voor de lezers van nu is dat vaak te uitgebreid. Dat is jammer, want het zijn bijna altijd boeiende verhalen, vol avonturen en verwickelingen. Van sommige van die boeken bestaan verkorte versies.

Een van die schrijvers, Jacob van Lennep, schreef ook historische verhalen, soms van een pagina of dertig, veertig, soms van een paar honderd pagina's. Een aantal van die verhalen verzamelde hij in *Onze voorouders, in verschillende taferelen geschetst*. Het eerste deel verscheen in 1838. Alle delen zijn beschikbaar op http://www.dbnl.org/tekst/lenn006onze00_01/; je kunt ze daar zelfs als ebook downloaden.

Van de schrijver Jacob van Lennep werd in juli 2016 een standbeeld onthuld in Amsterdam (<https://maritamathijzen.wordpress.com/author/maritamathijzen/>).

Je vindt meer informatie over hem op de volgende sites:

- <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/19de/auteurs/lg19016.html>

- <http://www.letterkundigmuseum.nl/Literair-centrum/Biografie%C3%ABn/BiographyID/23/BiographyName/JacobvanLennep/Mode/BiographyDetails>

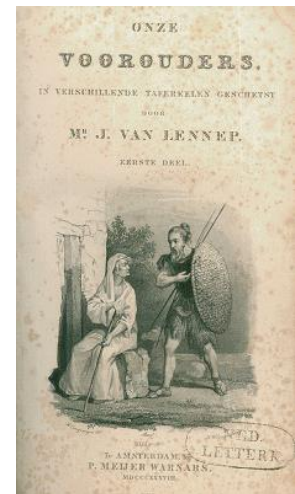
Opdracht 3

- 1 Uit hoeveel delen bestaat *Onze voorouders*?
- 2 Wie was het grote voorbeeld van Jacob van Lennep?
- 3 De hoofdpersonen uit zijn boeken zijn bijna altijd verzonden figuren. Waarom kunnen zijn boeken dan toch historische romans worden genoemd?
- 4 Met welke roman veroorzaakte Van Lennep een rel?
- 5 Met zijn standbeeld in Amsterdam wil men hem niet eren als schrijver, maar waarvoor dan wel?
- 6 Van Lennep deed ook zijn best om het werk van andere schrijvers bekend te maken. Welke schrijvers waren dat?
- 7 Wanneer leefde Van Lennep?

Het volgende verhaal, dat speelt in het jaar 1000, komt uit het vierde deel van *Onze voorouders*.

Nederland, dat toen nog geen land was, bestond uit tal van graafschappen, hertogdommen, enzovoort, die soms samenwerkten maar nog veel meer elkaar bestreden. Rivieren liepen soms nog anders, sommige grote steden van nu waren toen nog dorpen, sommige belangrijke steden van toen zijn nu kleine stadjes. Tussen 800 en 1000 waren er invallen (plundertochten) van de Noormannen of Vikingen.

Van Lennep gaf zelf toelichtingen aan het eind van zijn verhaal in de *Aanteekeningen*. Hierna lees je drie voorbeelden hiervan.

1 *De beschrijving der pracht en weelde, aan de schepen der Noormannen verkwist, is niet overdreven, maar stemt met de getuigenissen der geschiedschrijvers overeen. Neiging tot opschik en overdaad was bij hen, evenals bij alle min beschaafde en eensklaps rijk geworden menschen, een karaktertrek. Men leze omtrent dit punt de getuigenissen, aangehaald bij Van Bolhuis, de Noormannen in Nederland, bl. 265, 266.*

2 *Sint-Olof had kort te voren de bewoners van Noorwegen tot het Christendom bekeerd; doch het was een bekeering met het zwaard, die de bekeerden niet vredelievender maakte.*

3 *Breede roeden: Brederode. Deze woordafleiding (of liever woordspeling) vinden wy by onze kronijkschrijvers. Wy twifelen er echter aan, of zy de juiste zij. Rode is grond, en wel: ontgonnen land: en dus is Breede Rode niet anders dan een zoodanig land van meerdere uitgestrektheid. Men vindt de samenstelling met rode in vele namen van plaatsen bewaard: als St. Oeden-rode, Nyen- (nieuwe) rode, Berken-rode, Ipen-rode, enz.*

Opdracht 4

Van Lennep geeft in zijn *Aanteekeningen* niet alleen maar toelichtingen. Wat doet hij nog meer? Noem minstens drie andere punten.

In het verhaal dat je nu gaat lezen, is de spelling aangepast en zijn de naamsvormen gemoderniseerd. Een aantal verouderde woorden is vervangen, sommige zinnen zijn iets aangepast. Kijk nog even naar de volgende woordbetekenissen:

- met een *lood* (peillood) worden de ondiepten in het water opgespoord
- in de *bun* wordt de gevangen vis bewaard
- het *want* zijn de netten waarmee wordt gevestigd
- de *schoot* is het touw waarmee het zeil wordt strak gehouden
- een *kol* is een heks
- de *marken* zijn de grensgewesten
- een *hakenei* is een paard dat vooral door dames werd bereden
- *die God alleen en anders gene Heren ooit kende in zijn gebied of rekeninge gaf* - mensen die geen enkel gezag van anderen erkennen
- een *dagge* is een korte degen

De gestoorde bruiloft

Ao 1000

I

Het was op een heldere oktobermorgen, dat een van die korte, rondgebouwde vissersschuiten, door haar vorm geschikt om zich met spoed en gemak naar elke zijde te wenden en zonder gevaar van om te slaan de zwaarste storm te verduren, met frisse noordoostenwind de golven kliefde van de Noordzee en, zonder zich uit het gezicht der Westfriese duinen te verwijderen, zuidwaarts af koers bleef houden. De bemanning van het vaartuig was zo gering mogelijk, en bestond slechts uit twee personen, waarvan de oudste, een reeds bedaalde vissersgast, op de voorplecht gezeten was en het lood in de hand hield, klaar om, zodra zijn ervaring en kennis van het vaarwater tekort mochten schieten, de oneffenheden van den bodem te peilen. Zijn metgezel, die aan het roer stond, scheen,

voor zover de leren kap, die hem het hoofd bedekte, toeliet zijn gelaatstreken te onderscheiden, nog in de bloei van zijn jaren, en zowel zijn houding en gestalte als elke beweging van de forse arm of van de half ontblote, sterk gespierde benen duiden kracht en vaardigheid aan. Beider kleding was geen andere dan de gewone, eenvoudige schippersdracht: en een oppervlakkige beschouwer zou in hen niet anders gezien hebben als vissers, die hun gewoon bedrijf gingen uitoefenen; maar wie meer nauwkeurig had toegekeken, zou weldra hebben opgemerkt, dat in hun vaartuig noch bun noch viswant voorhanden waren, en dat het gezelschap, 't welk zich buiten de twee manspersonen aan boord bevond, eerder geschikt was om een visserij te belemmeren dan om daartoe mee te werken. Immers, aan de voeten van de stuurman was zijn jonge vrouw gezeten, geheel in haar mantel gewikkeld en bezig om haar zuigeling de borst te geven, terwijl een nauwelijks tweejarig knaapje naast haar op het dek lag te dartelen en zijn honger stilde door beurtelings te bijten in een grote appel, die hij met moeite met beide zijn poezele handjes vasthield, en in een homp brood, die hij van de knieën van zijn moeder nam en waarvan hij nu en dan een brok toewierp aan een ruiggehaarde wolfshond van de grootste soort, die in bedaarde deftigheid naast hem zat.

Reeds waren onze reizigers de Schoorlse duinen voorbij gezeild, en hadden van verre de torens van de door Graaf Dirk den Tweede nu van steen herbouwde Egmondse abdij over de duinen heen zien blinken: reeds naderden zij een van die toen reeds onbevaarbare Rijnmonden, waarvan, sedert zij door het stuivende zand overstelpt zijn, nog slechts de sporen in enkele meertjes en duinvalleien te vinden zijn, toen de stuurman voor het eerst de stilte brak, die hij sedert een geruime tijd onafgebroken had bewaard, en, op de kortafgebroken toon, zeelieden eigen, aan zijn makker opdracht gaf, de schoot zoveel mogelijk te vieren.

'Wij varen al tussen twee halzen, buurman Sicco!' zei de oude man, terwijl hij, opgestaan zijnde, zoveel mogelijk zijn best deed om aan het gegeven bevel te voldoen: 'maar 't is sedert een tijdje of de lap geen wind wil vatten.'

'Ik houd het er voor, Bren,' zei Sicco, 'dat de wind gaat krimpen: en wij moeten gebruik maken van de gelegenheid, zolang de wind gunstig blijft.'

'Daar kunt gij u van overtuigd houden, dat wij verandering van weer krijgen,' zei Bren, 'vanmorgen was de lucht langs den hele duinkant zwart van vinken en bonte kraaien en allerlei tuig, dat vloog of het van een Noordse kol bezeten was: en nu is de vlucht glad over. Zij hadden wis boos weer in 't hoofd.' De stuurman knikte met het hoofd ten teken, dat hij in de bezorgdheid van zijn makkers deelde; maar tevens legde hij de ene voorvinger op d'n mond, als wilde hij hem te kennen geven, dat het beter was over dit punt het stilzwijgen te bewaren en hun vrouwelijke reisgenoot niet te verontrusten. De oude Bren begreep die wenk en zweeg, zich vergenoegend met nu en dan, wanneer hij naar het Westen keek, het hoofd op een bedenkelijke wijze te schudden en op de purpergrauwe wolkjes te wijzen, die, in het begin nauwelijks zichtbaar, meer en meer in omtrek toenamen.

Niet lang duurde het, of de wind was al flauwer en flauwer geworden en ging eindelijk geheel liggen: de wolkjes, nu tot wolken aangegroeid, verenigden zich, en een grauwe nevel onttrok de zon aan de ogen van onze zeevarenden; en geen half uur verliep er of een vochtige mist viel op de wateren neer en belette hun, de kust te onderscheiden; alleen door de slag van het water tegen de kiel konden zij, doordat het eb was, gewaar worden, aan welke zijde zich het strand bevond; maar ook tevens, dat zij zich hoe langer hoe verder daarvan verwijderden.

Deze toestand was op zich zelf niet gevaarlijk, maar toch verre van aangenaam, daar de tocht er nutteloos door verlengd moest worden en er nu alle reden was om te vrezen, dat men de nacht op zee zou moeten doorbrengen. Er viel echter niets aan te doen, dan geduld te nemen; en de stuurman, na het zeil, dat hem van geen dienst meer was, te hebben laten strijken, liet het vaartuig op stroom drijven, zoveel mogelijk zorg dragend om niet te ver van de kust af te houden.

De mist hield enige uren aan; een gedeelte van deze tijd werd besteed met het nuttigen van een eenvoudig maal, waarna de zorgvolle moeder zich met haar kinderen binnen de kombuis begaf en het jongste op haar knieën in slaap solde; de oudste knaap strekte zich, om het warmer te hebben, over de trouwe hond neer, die onbeweeglijk liggen bleef; en weldra kondigde ook zijn regelmatige ademhaling aan, dat hij het voorbeeld van zijn broertje gevolgd had.

Eindelijk voelde Sicco, de stuurman, een flauw tochtje, dat hem door de lokken speelde: de oude Bren haastte zich, het zeil weer op te halen; en met blijdschap bespeurden beiden, dat het luisterde naar de opwakkerende wind. Maar helaas! hun vreugde verkeerde in bezorgdheid, toen zij, eerst flauw en naderhand meer nabij, een eentonig gezang hoorden aanheffen, zoals bootslieden zingen, wanneer zij het anker winden; en vervolgens, tussen de scheuren door, die de wind in de nevel maakte, gedaanten van masten en van vaartuigen zagen, die, beurtelings van achter de voorbijschietende dampen voor de dag komend en weer verdwijnend, hun in het begin voorkwamen als fantastische

verschijnselen, ja als droombeelden van een verwarde verbeelding. Dan welhaast werd de treurige werkelijkheid zichtbaar: de mist rolde stuivend weg over de oppervlakte der golven; en de avondzonnestrallen, de zee opnieuw verlichtend, boden hun een schouwspel aan, dat, hoe heerlijk en prachtig op zich zelf, in hun harten alleen schrik en ontzetting te weeg kon brengen.

Aan alle kanten, waar zij het oog ook wendden, zagen zij zich omringd door vaartuigen, verschillend in grootte, maar alle wel bemand en onderling wedijverende in sierlijkheid van bouw en pracht van uitrusting. Niet een van die schepen, of het was aan voor- en achtersteven met kunstig snijwerk overladen, en bedekt met een kostbaar verguldsel, dat schitterend in de gloed van de avondzon glinsterde, en met fraai gebeeldhouwde afbeeldsels prijkte. Hier zag men gewapende helden of heiligen, die schenen te leven; daar meerminnen of zeegedrochten en centauren, als in de fabelen der ouden; ginds roofvogels of wolven en stieren, met opgeheven hals en uitgestrekte poten, die, als de wind er in speelde, het gekrijs of geloei van levende dieren nabootste; op sommigen waren de zeilen met levendige kleuren beschilderd of zelfs allerlei grillige beelden met de naald er op gemaakt; sierlijke tenten, van kostbare stof vervaardigd, en waar ieder ogenblik rijkgeklede pages met lege kruiken uittraden of met gevulde binnenkwamen, rezen op het dek; uit die tenten hoorde men nu en dan vrolijke zangtonen en luid gelach opgaan, ten bewijze, hoe men daar binnen vrolijk feest hield; langs de gangboorden zag men schildknappen, zich vlijtig bezig houdend met de gladgepolijste, met kruisen overladen schilden, of de blinkende helmen, of de gemaliede pantsers van hun meesters droog te wrijven en zorg te dragen, dat de gevallen vochtigheid er geen roestvlek op mocht achterlaten. Wat het scheepsvolk betreft, het had reeds overal de ankers opgewonden en was nu in het want verspreid of aan de kabels werkzaam, en zeil bij zeil stond reeds gespannen en zwol klapperend op bij het aanwakkeren van den langgewenste wind. Het was een vrolijk, een heerlijk, een betoverend schouwspel; maar, gelijk wij reeds zeiden, het was zulks niet voor onze Westfrieze varenslieden; want aan de zwarte raaf, de wolf of gier, die op menige standerd blonken, aan de wapperende wimpels, die de schrikwekkende gedaanten van zeeslangen of vuurspuwende draken vertoonden, hadden zij ontdekt, dat zij onder een afdeling verdwaald waren van die gevreesde Noormannen, van wie de aanvoerders op de naam van zeekoningen aanspraak maakten, bij wie geen veiligheid te vinden, van wie geen genade te verwerven was. Wat de kust betrof, het was ternauwernood, dat zij in het Oosten de flauw door de zon verlichte streep der zeeduinen konden onderscheiden.

De twee Westfriezen zagen elkander met een sprakeloze neerslachtigheid aan; maar zo de indruk op beiden gelijktijdig plaats had, de uitwerking was verschillend. De oude man, die juist bezig was de schoot aan te halen, voelde zijn knieën onder het lijf knikken; hij prevelde binnensmonds een angstig gebed; het touw, dat hij vasthield, gleed tussen zijn sidderende vingers weg en het losgelaten zeil wapperde met een klapperend geluid tegen de mast op. Sicco daarentegen, hoewel zijn kleur verschoot, toonde aanstonds met de daad, dat zijn vastberaden kloekheid, hem in 't gevaar niet verliet. Door een snelle beweging van het roer herstelde hij de valse richting, welke de ontsteltenis van zijn makker aan het vaartuig gegeven had; tegelijk zag hij met een arendsblik om zich heen of er ergens een middel was om aan de hem omringende vaartuigen te ontsnappen; en toen luidde zijn op halfgesmoorde maar toch duidelijke toon gegeven bevel: 'Hou uit de fok! wij moeten tussen de twee grootste door, voor zij ons aan boord komen.'

Bren, die zijn touw intussen weer meester geworden was, volbracht met gezwindheid de gegeven opdracht; en Sicco, het roer plotselings wendend, zodat het gezwollen zeil geen enkel windzuchtje verloor, deed het vaartuig vogelsnel over de schuimende golven vliegen. Dan, hoe goed overlegd, zijn poging bleef toch ijdel: men had hem aan boord der Noorse schepen ontdekt en de door hem gemaakte beweging voorzien; een lang, snelzeilend vaartuig kwam dwars op hem aanzetten en dreigde hem te overzeilen; en terwijl hij, om dit gevaar te ontgaan, zich genoodzaakt vond af te houden, zag hij zich door een gewapende jol de pas afsnijden; een aantal pijlen floten Sicco om het hoofd; een daarvan bleef in het roer steken en een andere nagelde de hand van den ouden Bren tegen de mast. Op hetzelfde ogenblik stak de vrouw van Sicco, verschrikt door het rumoer, het hoofd buiten de kombuis, en vroeg wat er gaande was.

'Naar binnen, Tetta!' riep haar echtgenoot; 'vertoon u niet en verberg haastig uw oor- en halssieraden. Hou de hond binnen, hij kan ons nu van geen dienst zijn. Wij zijn tussen de zeeroovers vervallen; bedaardheid en list alleen kunnen ons redden.'

De verschrikte vrouw gehoorzaamde, en Sicco zag nu met een sombere blik zijn makker aan, die, na de pijl uit de wond te hebben getrokken, flauw van de pijn op het dek was neergestort. Alle hoop om de vijanden te ontzeilen was voorbij: alleen toch kon Sicco zijn schuit niet besturen; en, al had hij dit kunnen doen, de jol, die hem vervolgde, had door de verwarring van het ogenblik te veel voordeel op

hem verkregen; hij vond zich dus, hoezeer dan ook tegen wil en dank, genoodzaakt bij te houden; en geen twintig tellen later waren zes Noormannen bij hem overgesprongen.

'Wat beduidt die onbeschaamdheid?' vroeg een van hen, die enig gezag over zijn makkers scheen uit te oefenen, 'waarom draaide gij niet dadelijk bij? denkt gij, dat wij onze tijd willen verliezen met jacht te maken op den notendop van een ellendige visser?'

'Wel!' zei de Westfries op een vrijmoedige toon, 'daarom juist ging ik mijns weegs, omdat ik niet dacht, dat gij enig belang in de notendop van een ellendige visser stellen zoudt.'

'Zoveel gesnaps niet,' vervolgde de Noorman op een barse toon, 'en antwoord naar waarheid, als gij de zon nog eenmaal wilt zien ondergaan. Vanwaar komt gij?'

'Van de Westfriesse kust.'

'En waarheen is uw reis?'

'Dat zal van u afhangen,' antwoordde Sicco, altijd even bedaard.

'Spot gij met ons, hellekind? Maar gij hebt gelijk, bij St. Olof! want het hangt van ons af. Kent gij de ondiepten en het vaarwater naar de grote Rijnmond bij Katwijk?'

'Mijn maat, die daar ligt, kent ze allemaal.'

'Hei ho!' riep een der Noren, de gewonde Bren aanstotend, 'op uw benen, en help ons voort.'

'Gij hebt hem buiten staat gesteld, u voort te helpen,' zei Sicco.

'Ei wat!' hernam de aanvoerder, 'gij zwalkt hier niet rond zonder het vaarwater te kennen. Neem uw dieplood en maak dat wij voor de morgen zonder scha de Rijnmond binnen zijn; dan zal er nog een goed drinkgeld voor u overschieten.'

Een koude rilling liep door de aderen van Sicco bij het horen van dit bevel. Hij bedacht zich enige ogenblikken.

'En,' vroeg hij, 'indien ik eens weigerde aan uw verzoek te voldoen?'

'In dat geval zullen de vissen hun avondmaaltijd met uw vlees houden.'

'Wij zullen zien,' zei Sicco, de schouders ophalend.

'Het is u geraden. Maar wat nu? Wat leeft daar in die kombuis? Hebt gij nog meer volk aan boord?'

De Noorman had Tetta ontdekt, die met de beide kinderen tegen haar borst geklemd en binnen de kombuis in haar mantel gedoken zat; hij bukte zich om binnen te gaan; maar hij trok het hoofd terug en deed een stap achteruit, toen hij de twee schitterende, op hem gevestigde ogen zag van de wolfshond, die, gereed hem aan te vliegen, slechts met moeite door Tetta's gefluister: 'Stil Wolf! hier hond!' terug werd gehouden.

'Dat is mijn huisgezin,' zei Sicco, terwijl zijn hart ineen kromp bij de gedachte aan de gevaren, die zijn dierbaarste panden bedreigden.

'Het schijnt een bedeltroep te zijn,' zei de Noorman, zich met een blik van verachting omwendend; 'maar kom aan! opgepast! en ons het rechte pad gewezen.'

Sicco, die inzag dat er voor het ogenblik niets anders opzat, maakte zich gereed om de opdracht van de aanvoerder op te volgen; twee Noren plaatsten zich op de plecht om de oude Bren te vervangen, die, inmiddels opgekrabbeld, naar de kombuis was gekropen en daar, zo goed hij kon, zijn kwetsuur verbonden had. De hoofdman plaatste zich naast het roer; Sicco nam het dieplood in handen; en de overige zeeschuimers strekten zich in het hol van het vaartuig uit. De schuit stevende nu langzaam noordwaarts op, aan de achteraan komende vloot de koers wijzend, die deze volgen moest.

Wat er in het gemoed van Sicco omging, terwijl hij gedwongen werd de hem afgeverigde dienst aan de zeerovers te bewijzen, laat zich moeilijk beschrijven; en het vervolg van ons verhaal zal nog duidelijker aantonen, hoe lastig en zwaar de hem opgedrongen taak hem moest wegen. Het doel van de tocht was hem weldra uit het gesprek van de krijgslieden die aan boord waren, gebleken. De zeekoning, die het bevel over de vloot voerde, was te weten gekomen, dat de Graaf van Holland zijn zoon Dirk aan een Saksische vorstin uithuwelijkte, die, volgens de ingewonnen berichten, zich al op reis naar haar bruidegom had begeven; en het doel was een landing in Holland te doen, en de vette buit machtig te worden, die daar bij gelegenheid van de bruiloftsplechtigheden te bekomen zou zijn. De enige hoop van Sicco, die om verschillende redenen het mislukken der onderneming wensen moest, was, dat men de vloot op tijd vanaf de kust ontdekken en geschikte maatregelen zou nemen om zich in staat van verdediging te stellen. Hij zorgde er daarom ook voor, onder voorwendsel, dat er hier vele zandplaten waren, slechts zo langzaam mogelijk voort te gaan.

Weldra behoefde hij dit voorwendsel niet langer. De wind begon nog meer te krimpen en een zware bank kwam tegen hem in uit het Noordwesten aan den hemel opzetten. Het leed niet lang of de wolken ontlastten zich in een geweldige regen, met zware hagel vermengd. De zon was reeds onder gegaan en het twijfellicht van de korte najaarsschemering verflauwde hoe langer hoe meer. Slechts nu

en dan kon men, tussen de reusachtige wolken door, het eenzame licht van de poolster of de flikkerglanzen van de Grote Beer onderscheiden; maar, hoe meer de nacht vorderde, hoe meer bewolkt de hemel werd, en hoe hoger en langer de opgeruide golven. De wind stak met hevigheid op en in de verte rolden donderslagen over de oppervlakte der wateren. Soms, als het schijnsel van het weerlicht de omtrek van het vissersvaartuig verlichtte, zag men, hoe de kiel en een gedeelte van de mast der Noorse schepen achter de steigerende baren verdwenen; hoe de boegspriet meermalen in het bruisende schuim dook en zware stortzeeën het dek overstroonden. Reeds overal had men de zeilen gestreken; alleen de schuit van Sicco huppelde nog met half ingebonden zeil over de rug van de verbolgen zee.

'Zullen wij niet geheel strijken?' riep de Noorman, die aan 't roer stond, Sicco toe.

Maar deze, die sedert geruime tijd met over elkaar geslagen armen de weersgesteldheid beschouwd had, was van geheel verschillende gedachten.

'De schuit kan het nog lang uithouden,' zei hij; 'zij is breed en plat en niet bang voor een rukwind.'

''t Is mogelijk,' hernam de hoofdman; 'maar wij verwijderen ons van de vloot. Ik zeg alsnog: strijk alles. Wie heeft hier te bevelen, ik of gij?'

'Dat zullen wij zien,' zei Sicco, en snel als de bliksemstraal sprong hij naar de voorplecht, waar de twee aldaar geplaatste Noormannen gereed stonden de opdracht van hun aanvoerder te volbrengen. Zonder te aarzelen of een woord te spreken gaf hij een van hen met de sterke vuist een stoot, die hem van het gladde dek over boord deed tuimelen; en voor de tweede in staat was zich te weer te stellen, had hem Sicco in de borst gevat en zijn makker nagezonden.

Men kan zich voorstellen, wat een opschudding deze daad van geweld teweeg moest brengen. De drie rovers, die in het scheepshol zaten, sprongen op, gereed met opgeheven bijl het gangboord op te klimmen en Sicco aan te vallen; maar deze had intussen een ijzeren koevoet opgenomen, en, de waring op- en neerlopend, deed hij zijn nimmer falende slagen geweldig op de hoofden en armen van hen die lager stonden, neerkomen. De hoofdman had insgelijks zijn plaats aan het roer willen verlaten om op Sicco toe te springen, toen Bren, zijn

gezonde arm uit de kombuis stekend, hem de beide benen omvatte en voorover in het scheepshol deed buitelen. Nu schoot ook de fel verbitterde wolfshond, op 't geroep van zijn meester, Bren voorbij en sprong gelijktijdig met Sicco naar beneden; en net als een sperwer, die in een duivenhok geraakt, de weerloze vogels najaagt, zo vervolgde ook de Westfries de onder zijn slagen duizelende Noormannen tussen de wanden van het scheepshol achterna, terwijl Wolf hun met zijn scherpgepunte tanden het vlees van 't lijf reet, en de oude Bren, die een haak had opgepakt, al wie op wilde stijgen naar beneden stootte of over de glibberige planken omwierp. Niet lang duurde het, of de arm van Sicco smeed, een voor een, vier lijken over boord.

'En nu de fok op!' riep hij, 'en op Gods genade voortgelensd! Onze vijanden hebben genoeg met zich zelf te doen: en voor zij ons missen, zijn wij hen genoeg vooruit om hen niet langer te vrezen.'

En het vaartuig, aan de nieuwe richting gehoorzamen die de stormwind er aan gaf, zette op nieuw de koers zuidwaarts heen, de Noorse vloot voorbij, waar niemand in de alom heersende duisternis haar verwijdering, en nog veel minder het toneel, dat er had plaats gehad, bespeurde.

II

Vrolijk was de ochtend aangebroken aan de oever van de Merwe. Talrijke vaartuigen, waar op de masten de vergulde stengen in het zonlicht blonken, en waar een bonte mengeling van wimpels en vlaggen van afwapperden, bedekten de brede rivier. Tenten van verschillende grootte en vorm, waarboven zich banderollen en golvende paardenstaarten verhieven, waren langs de oever opgezet. Maar onder al die vaartuigen was er een dat zich door de rijk uitgebeitelde voorsteven, door de helderen glans van het gladgeschuurde hout- en koperwerk en door het aantal vlaggen onderscheidde; en boven al die tenten stak een paviljoen uit, dat met gekleurde gordijnen en een hertogskroon op het verhemelte pronkte. Dit was het vaartuig, dat de schone bruid, Withilde van Saksen, naar de uiterste marken van het Keizerrijk gevoerd had; dit was het paviljoen dat tot haar ontvangst was bestemd.

De storm, die 's nachts op zee gewoed had, was uitgewoed; de zon was liefelijk en helder doorgebroken; schitterend parelden de regendruppels aan elke twijg van het dicht begroeide woud, dat zich in die tijd nog tot vlakbij de rechteroever van de Merwe uitstreckte; vrolijk speelden de stralen van het rijzende morgenlicht op het goud gele lover en op de talloze herfststraden, als fladderend zilvergaas over de groene oeverkant heengespreid. Nog waren de voorhangsels van de tenten

gesloten en scheen de rust daar binnen te heersen; slechts enkele wachters, hier en daar verspreid, liepen in stilte op en neer; en slechts nu en dan klonk van de schepen het geluid van een waldhoorn of citer, waarop een nieuwe zangwijs beproefd werd. Maar reeds waren de bewoners der omliggende streek op de been en verzamelden zich op de open plaats tussen de tenten en het bos, in nieuwsgierige verwachting.

Welhaast echter was het tijdstip daar, waarop aan die verwachting zou voldaan worden. Van uit het bos hoorde men een nog verwijderd, dof geruis, niet ongelijk aan dat van een murmelende beek. Allengs werd het sterker; en nu onderscheidde men de klank van hoorns en trompetten, het gebries en getrappel van moedige paarden en zelfs het stemgeluid van naderende ruiters.

Niet lang duurde het, of men zag ook de lanspunten en blinkende gevesten door het bos flikkeren en daar kwam langs het bospad een talrijke, zwierig uitgedoste stoet te voorschijn, die, zich rechts en links over de vlakke uitbreidend, in goede orde tegen over de tenten stand hield.

Hij, die de voornaamste van deze bendende scheen, reed nu met een paar ruiters vooruit, vlak op het paviljoen van de schone bruid aan. Zijn dos was ongeveer dezelfde als die van zijn volgelingen, en bestond uit een van alle kanten dicht gesloten kazak of zogenaamde gonelle, die tot op de dijen reikte en waarvan de omgeslagen rand, op de schouderen uitgesneden, de hele borst bedekte. Van onder die rand hing een kort manteltje af, dat, als een regenlap, den rechter bovenarm beschutte. Een kostbare sluier was om het midden als een gordel heen geslagen en diende om het jachtmes en de beurs in te dragen. De benen waren met lange kousen en tootschoenen bedekt. Maar de boorden en omslagen van kazak en mantel, die bij de overige ruiters zich alleen door de kleur der stof onderscheidden, waren bij hem van gevlochten gouddraad vervaardigd; en terwijl zijn volgers blootshoofds reden, droeg hij een muts, waarvan het bovineinde op een niet onbevallige wijze voorover viel.

Aan deze onderscheidingstekenen, maar vooral aan zijn edele en fiere houding, aan de lange, gitzwarte haarvlechten, die hem over nek en schouderen golfd, aan de innemende trekken, waarvan de regelmatigheid terstond deed bespeuren, dat een Griekse moeder hem het licht geschonken had, herkende men in hem Dirk van Holland, de doorluchtige bruidegom.

Terwijl hij naderde, openden zich tevens de rozerode gordijnen van het vorstelijk paviljoen en Withilde van Saksen trad vooruit, omstuwd door haar edelvrouwen en verder aanzienlijk gevolg. Zij was in 't wit gekleed; en haar gewaad (een zogenaamde cotte hardie), ofschoon van de allerfijnste stof, had geen ander sieraad dan een gouden borduursel om de mouwen, die zeer breed waren, terwijl het kleed zelf nauw om hals en middel sloot en alzo de tengere rankheid van haar leest te bevalliger deed uitkomen. Haar hoofd was met een sluier omwonden, welke, vervolgens om haar hals geslingerd, langs den boezem afviel. Zij gaf de hand aan Gunther van Lunenburg, die het bevel over de tocht voerde en haar vader bij de huwelijksplechtigheid moest vertegenwoordigen.

De erfzoon van Holland, tot op een betamelijke afstand van de schone jonkvrouw genaderd, liet zijn ros stil houden; hij steeg af ontdekte zich het hoofd en, op de ene knie neerbuigend, bleef hij in die houding afwachten of het Withilde behaagde, hem te verwelkomen.

Hierop trad deze aan de hand van haar leidsman met een bevallige blos op het gelaat en zedig neergeslagen ogen naar hem toe. De bruidegom kuste de welbesneden vingertoppen, die hem werden toegestoken, en, terstond daarna oprijzend, drukte hij ook een kus op haar van maagdelijke schaamte gloeiende wangen en heette haar van harte welkom aan de Hollandse Marken. Op dat gezicht hieven zowel de muzikanten, die jonker Dirk vergezeld hadden, als zij die zich op de vaartuigen bevonden een vrolijk feestakkoord aan; uit al de tenten kwamen rijk gedoste edellieden voor de dag, die juichend met de gepluimde mutsen wuifden; de masten der schepen en de op stroom liggende boten vulden zich met toeschouwers, en uit alle monden klonk de blijde kreet: 'Leve, lang leve de Bruidegom en de Bruid!'

Toen leidden twee dienaren van de jonker zijn spierwitte hakenei vooruit, wier kop met een vederbos praalde en wier geheel lichaam van de nek tot aan de staart was behangen met een karmozijn dekkleed, dat in brede slippers langs de voor- en achterpoten tot op de grond neerhing. En nu vatte Dirk met vaardige zwier de schone jonkvrouw om haar midden, en tilde haar, naar de eenvoudige trant dier tijden, naast zich op het paard. Zijn voorbeeld werd terstond nagevolgd. Elk der Saksische juffers steeg achter een van zijn edelen te paard en zonder verdere plichtplegingen wendde men den teugel weer boswaarts.

Gunther van Lunenburg en de edelen van Withildes gevolg maakten zich thans ook van hun zijde gereed om de vrolijke stoet, die zich onder boert en gelach verwijderde, te achtervolgen, en lieten hun

paarden voorkomen, toen een dof gerucht, van de rivierzijde ontstaan, de aandacht van sommigen trok en hun het hoofd derwaarts deed wenden. Een vissersschuit, die, voor zover men oordelen kon naar de gescheurde zeilen en naar het water dat door een oude zeeman uit de kiel gehoord werd, door den storm geleden had, was zoëven de rivier opgekomen en had nabij de vloot een ligplaats gezocht. Een andere varengast, jeugdiger en kloeker van voorkomen, was met een gesluierde vrouw, twee kinderen en een grote hond aan wal gestapt.

'Houdt op! Wacht een ogenblik!' schreeuwde Sicco, die onze lezers aan deze aanwijzing zullen herkend hebben, de Saksers toe.

'Wat wil die lomperd?' vroegen enigen uit de daar om heen vergaderde volksmenigte, 'moet hij die dappere heer zijn vis te koop aanbieden? Denkt hij, dat onze Graaf zal verzuimd hebben zijn spijskelder te voorzien en zijn gasten niet genoeg zal opdissen?' en bij het gelach der omstanders, regende het schimpscheuten op de arme Sicco, die, zonder zich daaraan te storen, zijn kreten, dat men zou wachten, bleef voortzetten. Weldra zag hij zich genoodzaakt zich met geweld een weg te banen door de toegevloede scharen en naderde nu al meer en meer de Saksische ruiters, achtervolgd door de vloeken en verwensingen van de landlieden, waarvan sommigen een fikse ribbestoot van hem ontvangen hadden en anderen bijna omgesmeten waren door de reusachtige wolfshond, die naast Tetta als moest hij haar beschermen vooruitdrong.

'Wat wil die man toch?' vroeg Gunther, die juist opgestegen was, maar de teugel nog inhield om de varengast te beschouwen.

'Is jonker Dirk al vertrokken?' vroeg deze, op een toon van teleurstelling, en van onder zijn kap verdrietig rondkijkend.

'Hij is met zijn bruid naar het slot van zijn vader,' antwoordde de Saks, 'maar het zal nu de geschikte tijd niet zijn voor lieden van uw slag, om hem daar te komen lastig vallen. Komt mijn makkers! Voorwaarts!'

'Een ogenblik!' hernam de varengast, terwijl hij met de forse hand het paard van Gunther bij de teugel greep, 'als u daar heen gaat, neem dan deze vrouw en kinderen met u.'

'Uit de weg vlegel!' riep de edelman, aan zijn paard de spoor gevende; 'geloof gij, dat ik aan de Hollandse Marken gekomen ben, om mij met uw bedelaarsgezin te belasten.'

'Niet van uw plaats, onbesuisde Saks!' hernam Sicco, het steigerende ros met zoveel kracht terugduwende, dat Gunther werk had om in het zadel te blijven, 'het geldt hier uw aller leven.'

'Ons leven, schurk!' herhaalde Gunther, verrast; maar, getroffen door de toon van waarheid, die in Sicco's uitroep heerste, liet hij de opgeheven vuist weer zakken, en gaf een wenk aan zijn gevolg, dat de Westfries al te lijf wilde, om af te houden; terwijl Sicco van zijn kant de hond terugwees, die het paard van Gunther al had willen aanvliegen.

'Wat meent gij?' vroeg de Sax, 'druk u duidelijker uit, ik heb geen tijd om raadsels op te lossen.'

'Aan u alleen kan ik zoiets toevertrouwen' zei Sicco; en, terwijl hij het paard losliet, blies hij Gunther enige woorden in 't oor.

Weinige dingen zijn in staat om zo spoedig ook de meest billijke gramschap neer te zetten als de vertrouwelijke mededeling van een belangrijk geheim. Het norske gelaat van Gunther nam dadelijk een meer welwillende plooi aan, ofschoon zich daarop tevens een uitdrukking van bekommering vertoonde. 'Still!' zei hij, 'laat niemand het horen; men moet geen alarm verwekken voor de tijd. Ik neem die vrouw met mij, en die kinderen insgelijks; maar gij blijft hier; en als ge leugens verteld hebt, wees dan zeker dat gij zonder genade gehangen wordt. Makkers!' vervolgde hij overluid, 'ik hoor daar nieuws, dat onze voornemens verandert. Slechts zes van u gaan mee naar het hof. De overigen blijven hier en zorgen, dat de tenten en de bagage worden opgepakt en alles klaar is aan boord om, desnoods, terstond de stroom weer op te varen.'

Dit bevel bracht een grote verbazing bij allen teweeg, en daarenboven niet weinig ontevredenheid bij hen die terug moesten blijven en zich van het prachtige feest en het goed onthaal, waar zij op gerekend hadden, zo opeens verstoken zagen. Er baatte echter geen morren noch tegenstribbelen; zij die niet mee gingen, stegen weer af en maakten zich gereed aan de opdracht te voldoen. Een van de Saksische edelen nam de Westfriesse vrouw achter zich op 't paard; twee anderen belastten zich met de knaapjes; en terwijl Sicco zich met Wolf aan boord van een van de vaartuigen begaf, reed Gunther met zijn nu verminderd gevolg in volle draf de weg op naar Leiden.

III

In de grote hal van zijn burcht te Leiden was de Graaf van Holland met zijn feestgenoten aan het sierlijk banket gezeten, dat aan de huwelijksplechtigheid moest voorafgaan. Aan weerszijden van hem waren de bruidegom en bruid geplaatst, en, verder op, de tot het feest genodigde Edelen, zowel de toenmalige vazallen van de Graaf, als zij die alleen aan het Keizerrijk leenplichtig waren; terwijl men er hier en daar een enkele zag, die God alleen en anders gene Heren ooit kende in zijn gebied of

rekeninge gaf. Maar in die vrolijke rei zocht menig oog, maar tevergeefs, de jongste zoon van de graaf, Siwart, ooit de lieveling van zijn vader, en de lust van al wie hem kende; thans sedert vijf jaren verstoten en verbannen uit het Graafschap. De lasterlijke berichten van een onwaardige gunsteling, die het vertrouwen van Graaf Aernout bezat en misbruikte, hadden in diens boezem wantrouwen tegen de eens zo beminde jongeling doen ontkiemen. Siwart had de slinkse bedoelingen van de verrader ontdekt, en, op een dag, dat beiden elkaar in de voorhof van de burch ontmoetten, hem zijn lage handelwijze verweten. Van woorden was het tot daden gekomen en de dagge van de onstuimige knaap had de borst van zijn vijand doorboord. Een daad van geweld zoals deze, waardoor Siwart de op hem geworpen blaam van bandeloze overmoed scheen te rechtvaardigen, had de gramschap van de Graaf doen stijgen; door drift vervoerd, en zonder in aanmerking te nemen in hoeverre aangedaan ongelijk en vroegere terging het feit konden verontschuldigen, misschien ook wel uit zucht om te tonen, dat hij rechtvaardigheid wist uit te oefenen zonder aanzien des persoons, beval Aernout zijn zoon het land te ruimen en nooit weer onder zijn ogen te verschijnen. Vergeefs poogde de zachtzinnige Dirk door zijn voorbede het vonnis, over zijn geliefde broer geveld, te doen herroepen. Vergeefs sprongen familieleden en burenen voor de alom beminde jongeling in de bres; Graaf Aernout bleef onverbiddelijk, en zijn ontevredenheid werd niet verminderd, toen hij na enige tijd vernam, dat Siwart een schuilplaats gezocht en een toevluchtsoord gevonden had bij die gehate Westfriezen, de bitterste vijanden van de Graaf, en daar met de dochter van een vuige dorper in de echt was getreden.

Maar de tijd, die alle wonden heelt, en alle wrevel doet slijten, begon eerlang bij de Graaf de uitwerking te doen, die familie noch vrienden hadden kunnen teweeg brengen. Het verlangen naar de vroeger zo geliefde zoon begon bij de Graaf te herleven; maar, hoewel hij zijn gemis voelde, trots en valse schaamte beletten hem dat aan iemand te tonen; en het was nog altijd niet dan met schroomvalligheid, dat iemand het waagde, aan Aernouts hof de naam van Siwart uit te spreken. Heden echter, bij een feest, waarop ieders hart tot vreugde en welwillendheid gestemd was, besloot de edele bruidegom een poging aan te wenden ten behoeve van zijn broer. De gelegenheid hiertoe deed zich spoedig voor, toen Poppo de hofmeester zich achter zijn zetel vervoegde en hem op de navolgende wijze had toegesproken:

'Ik hoop, jonker! dat er niets aan het maal ontbreekt. Wel is er wat gebrek aan verse vis; maar wie kan 't helpen? de vissers zijn met de storm niet uitgegaan of niet thuis gekomen; en ik heb tot twee stukken zilver toe voor een bruinvis moeten betalen.'

'Ik mis niets,' zei Dirk, 'dan alleen de tegenwoordigheid van mijn edele broer. Ach! wat gaf ik niet, dat hij op dezen dag getuige zou zijn van ons aller geluk!'

De oude dienaar schudde zuchtend de grijze haren en sloeg zijdelings een blik vol bekommernis op de Graaf, die, toen hij het gezegde hoorde, de zware wenkbrauwen op een weinig aanmoedigende wijze had samengetrokken.

'Het zou Siwart weinig goed doen hier tegenwoordig te zijn,' zei hij, 'en slechts afgunst bij hem verwekken indien hij zag, welke edele jonkvrouw zijn broer tot vrouw krijgt, wanneer hij zelf zich met een bedelares heeft moeten behelpen.'

'Hij zou zich hartelijk in mijn geluk verheugen,' zei Dirk, met warmte, 'Siwarts edele ziel is voor afgunst onvatbaar. Heeft hij immer zich wrevelig getoond, wanneer ik in de rijkunst of het wapenspel hem toevallig vooruit was? hoewel dit slechts zelden gebeurde, want over 't algemeen vond hij noch met het zwaard noch met de lans zijn mededinger: en zijn behendigheid met het wapen ...'

'Die heeft de arme Odulf tot zijn verderf ondervonden,' zei de Graaf, met bitterheid.

'Odulf heeft slechts gehad wat hij verdiende,' zei Dirk; maar toen hij merkte welke nadelige indruk dit gezegde op de Graaf maakte, voegde hij er haastig bij: 'wat in drift gebeurde is verschoonbaar; maar nooit is Siwart uw liefde onwaardig geweest. Gij zult overal gunstelingen en raadslieden vinden, maar wie zal u een zoon, gelijk hij was, terug schenken? Wie zal, als eenmaal de krijg weer uitbarst, hem vervangen? Is hij niet een gehele oorlogsbende waard? Wie, die hem in moed en krachten evenaart? Heugt het u nog, hoe gij u verblijdde, toen het mij, na lange en vruchteloze pogingen gelukt was de boog van grootvader Gerolf te spannen? Welnu, Siwart nam hem, als spelende, in de hand, en schoot er, zonder zich te vermoeien, zijn hele pijlbundel mee leeg.'

De Graaf zag somber en peinzend voor zich uit en het was aan al de omstanders duidelijk, dat kinderliefde en hoogmoed in zijn boezem kampten. Nu voelde ook de schone Wihilde zich gedrongen, te beproeven, welke invloed een bede van haar zijde zou uitoefenen. Met belangstelling had zij aangehoord wat haar bruidegom had gezegd, en haar hart, reeds met de bevallige jongeling ingenomen, klopte te blijder, haar neiging voor hem werd te levendiger, toen de bliken van zijn edele geaardheid haar tevens achting en eerbied voor hem inboezemden.

'Vader!' zei zij tot de Graaf, haar vriendelijke blauwe ogen naar Aernout opslaande, 'ik heb u nog geen verzoek gedaan; en toch geeft mij de betrekking, die mij vandaag aan u verbinden zal, daarop enig recht. Zult gij uw Siwart niet terug ontbieden, wanneer Withilde u daarom smeekt?'

De Graaf was diep bewogen. 'Indien het mijn lieve dochter is, die zulks verlangt,' zei hij, terwijl hij zich met een blik van welwillendheid tot haar wendde ...

Maar hij kon de zin niet ten einde brengen, doordat zijn aandacht op eens werd afgeleid door de komst van Gunther van Lunenburg, die met zijn tochtgenoten binnentrad.

'Wij waren u met ongeduld wachtende, edele Gunther!' zei de Graaf, oprijzend en met het hoofd buigend. 'Onze hofmeester zal u naar de voor u bestemde plaats geleiden.'

Onder het uiten van deze welkomstgroet liet de Graaf zijn oog op de vrouw vallen, die met haar beide knaapjes den Saks vergezelde. Enigszins verwonderd zag hij op, en, zich naar Withilde kerend, vroeg hij halffluid aan deze, wie die reisgenoten van Gunther mochten zijn. Withilde, zelf verbaasd, haalde de schouders op; maar de Saksische edelman, terwijl hij de hofmeester, die naar hem toe was gekomen, afwees, trad voor de tafel, boog zich en sprak:

'Doorluchte Graaf! voor Gunther van Lunenburg plaats neemt, moet hij u verzoeken, deze vreemde vrouw te horen, die u tijdingen brengt, waarvan de mededeling geen uitstel lijdt.'

'Zij spreke,' zei Aernout, meer en meer verwonderd.

Nu trad Tetta vooruit en boog de knie. Bij deze beweging ontviel haar de mantel, die haar oversluisde, en een algemeen gemompel van bewondering liep onder de aanwezigen rond; want zelden had men een gelaat aanschouwd, zo regelmatig van vorm en edel van uitdrukking. Zo de lieve bruid, door de fijnheid van haar leest en de aanminnige onschuld, die in haar heldere ogen speelde, het toonbeeld opleverde van een bekoorlijke maagd, de Westfriezin was in de volste zin van het woord een schone vrouw. Haar gestalte was trots en verheven; de boezem gevuld; de blanke hals en armen sierlijk gerond. De tinten op haar gelaat, waarop de verlegenheid van het ogenblik het rood beurtelings rijzen en verdwijnen deed, waren zo teer en doorschijnend, dat men die zou hebben aangemerkt als bewijzen van een zwakke gezondheid, als niet de frisheid van de lippen en de schitterende zuiverheid van de welgevormde tanden het tegendeel hadden bewezen. In haar donkerblauwe ogen, waar boven zich twee gitzwarte, volkomen gewelfde wenkbrauwen vertoonden, wisselden, naar de aard van de gemoedsbewegingen meebracht, fierheid, ernst en zachtaardigheid elkaar af; haar voorhoofd, meer breed en verheven dan doorgaans bij vrouwen het geval is, kondigde een buitengewone geestkracht aan; maar de kuiltjes in kin en wangen zetten aan het geheel iets zachts en kinderlijks bij, wat de meer strenge uitdrukking van het bovendeel temperde.

De gasten, in 's Graven hal vergaderd, sloegen echter met mindere nauwkeurigheid de bekoorlijke schoonheid gade der onbekende, dan zij wel in andere omstandigheden gedaan zouden hebben, doordat het belang van de tijdingen, die zij bracht, spoedig hun aandacht nog sterker innam dan de persoon die die tijdingen meedeelde. In de Westfrieze tongval, en met een stem, die eerst bevend en ongewis, langzamerhand in vastheid van uitdrukking won, gaf zij de Graaf een kort verslag van de ontmoeting, die het vaartuig van haar man met de Noorse vloot gehad had, en van het oogmerk door de zeerovers gekoesterd, om aan de Rijnmond bij Katwijk in te zeilen en een aanval op de burcht van Leiden te wagen.

Geen geringe ontsteltenis en verwarring bracht, gelijk men denken kan, dit bericht onder de aanwezige gasten teweeg; want hoezeer men, in de laatste jaren, minder dan vroeger van de zeeschuimerijen van de Noormannen last gehad had, ouderen van dagen herinnerden zich nog klaar de rampen, die zij aan deze gewesten berokkend hadden; en allen waren evenzeer overtuigd, hoe ondernemend en dapper hun zeekoningen waren. De vrouwen scholen angstig bijeen, als zagen zij die gevreesde plundersaars de zaal reeds binnendringen; de edellieden sprongen op en riepen om hun wapens; jonker Dirk stelde zich voor zijn bruid, als wilde hij haar tegen een dreigend gevaar behoeden. Graaf Aernout alleen bleef bedaard; hij rees op van zijn zetel en, zoals hij door zijn hoge en majestueuze gestalte boven allen uitstak, zo ook overheerste het geluid van zijn zware, krachtvolle stem het ontstane rumoer, en bracht allen op eenmaal tot zwijgen.

'Indien deze vrouw waarheid gesproken heeft,' zei hij, 'zullen de Zwarte Raven niet lang wegblijven om hun voornemen te bewerkstelligen. Voor de avond echter verwacht ik hen niet; want ook zij moeten door de storm geleden hebben en de wind is hun tot nog toe niet gunstig geweest om de Rijnmond te bereiken. Ga daarom heen mijn zoon! laat de ingang van de rivier met gezonken schepen worden gestopt en probeer de vijand te beletten, zijn volk aan de duinkant aan wal te zetten. Gij Halewijn van Leyden! handel evenzo aan de monden van Merwe en Lier; want ook daar kunnen zij een aanval beproeven. Ik zal intussen met wie mij volgen wil mij naar Eikenduinen begeven, gereed om hulp te verlenen aan die zijde, waar ze het nodigest wezen mocht. Gij, vrouwtje! zult op deze burcht de loop van de gebeurtenissen afwachten en loon of straf ontvangen, naarmate gij waar of onwaar zult gesproken hebben.'

Met deze woorden ontdeed de Graaf zich van het lang en slepend opperkleed dat hem versierde en omgordde zich met de ijzeren wapenrusting. Dirk, die gewoon was de bevelen van zijn vader blindelings te gehoorzamen zonder die te onderzoeken, had zijn bruid reeds vaarwel gekust en de zaal verlaten met een aantal dappere edelen, die, 't zij om aan de leenplicht te voldoen, 't zij uit zucht naar krijgsroem, tot de tocht bereid waren. Ook Halewijn van Leyden was met een uitgelezen bende vertrokken. Nu trad Gunther van Lunenburg naar Withilde toe en nam haar bij de hand 'Met verlof!' zei hij tot de Graaf, 'Withilde is nog niet aan uw zoon verbonden. Tot zolang is zij door haar vader aan mijn zorgen toevertrouwd. Hier kan zij bij een strooptocht wellicht gevaar lopen. Sta dus toe, dat ik haar weer aan boord van onze schepen voer, zodat zij in staat zal zijn bij de nadering van de rovers, de rivier weer op te varen en zich aan hun vervolging te onttrekken. Valt er van hen aan die zijde niets te duchten, dan keer ik aan 't hoofd van mijn volgers terug en kom als een trouw bondgenoot u onze diensten aanbieden.'

Het gelaat van de Graaf werd donker als de nacht. 'Indien gij van oordeel zijt,' zei hij, 'dat de jonkvrouw op uw schepen minder gevaar loopt dan op Aernouts graaflijke burcht, zo voer haar met u en vlucht waarheen gij wilt! Maar bij de wonden onzes Heeren! ik heb, om de Noren van de kust te houden de hulp van zulke voorzichtige bondgenoten niet nodig.'

Dit gezegd hebbend verwijderde hij zich in drift, gevolgd door zijn hofstoet. Gunther schudde het hoofd, maar liet daarom het opzet, dat hij het verstandigst oordeelde, niet varen; en weldra zat Withilde achter hem op het ros, dat met vlugge spoed de weg naar de Merwe opdraafde.

Het gevolg van de handelwijs van Gunther, hoewel die hem door een hartelijke zorg voor de aan hem toevertrouwde Vorstin was ingegeven, leverde echter een nieuw bewijs op hoe vaak de wijsheid van de mens door de uitkomst wordt gelogenstraft. Nauwelijks was hij met zijn klein gevolg het bos tot halverwege doorgetrokken, of hij stuitte op een hoop vluchtende landlieden, van wie hij vernam, dat de Noormannen, die de tegenwind waarschijnlijk belet had, volgens hun eerste voornemen den Rijnmond op te varen, aan de Hoek van Holland bij Noort waren geland en die plaats reeds te vuur en te zwaard hadden verwoest.

'Zouden wij niet beter doen, terug te keren?' vroeg Withilde, 'en de edelen Graaf van deze ramp bericht te brengen?'

'Wij lopen nog geen gevaar,' antwoordde Gunther, 'Halewijn van Leyden is de vijand tegemoet getrokken; wij zijn niet ver meer van onze schepen verwijderd; eens daar gekomen, bevindt gij u in veiligheid.'

Hierin bedroog hij zich; want nauwelijks was hij het bos omtrent ten einde, of een oorverdovend krijgsgeschreeuw, trompetgeschal en gekletter van wapenen kondigden hem aan, dat de vaartuigen reeds waren aangevallen.

'Bij onze Lieve Vrouwe!' riep hij, halt houdend, 'daar is het leven al gaande. Gij hadt gelijk: het was beter terug te keren.'

'Gij kunt onze dappere landslieden niet in de steek laten,' zei Withilde, 'ga, snel heen waar uw ridderplicht u roept. Ik zal alleen de terugweg wel vinden.'

'Meer dan ooit gebiedt mij die ridderplicht, u niet te verlaten,' zei Gunther, 'want door mij zijt gij in dat gevaar geraakt, ik moet u in veiligheid weer naar Leiden brengen.'

Dit zeggende, wilde hij de teugel wenden; maar opeens werd hij een troep gewapende Noormannen gewaar, uitgestuurd om het bos schoon te houden, die hem den terugtocht afsneden.

'Het ontkomen is onmogelijk,' zei hij, 'ons blijft niets anders over dan het uiterste te wagen om ons met de onzen te verenigen.'

Hij sprak, en pijlsnel reed de kleine bende voorwaarts en het bos uit. Nauwelijks waren zij op de open vlakte bij de oever gekomen, of een vreselijk schouwspel vertoonde zich aan hun ogen. De vijanden, uit wanhoop om de schepen op een andere wijze te kunnen bemachtigen, hadden de brand in een van de vaartuigen gestoken, van waar die naar sommige andere was overgeslagen. Ontzettend was het te zien, hoe die sierlijke wimpels en vlaggen, die slechts weinige uren te voren zulk een vrolijk schouwspel opleverden, thans verschroeid of in vlam door de lucht woeien, en in wapperende flarden tussen de strijdenden of in de stroom neervielen; hoe mast na mast krakend neerstortte en hoe zoveel praal en pracht op eenmaal verteerd en vernield werd. Gelukkig nog was het, dat de Saksische edelen, ten gevolge van Sicco's waarschuwingen, niet onverhoeds verrast, maar op de aanval voorbereid waren geweest. Maar toch bleef hun toestand hachelijk; want zij hadden niet slechts de overmacht van de Noormannen, maar ook het geweld van een niet minder gevaarlijke vijand, het vuur, te bestrijden.

Zodra Gunther met de snelle blik van een bekwaam veldheer het hele toneel had overzien, sprong hij van zijn paard af. 'Haast u,' zei hij tegen Withilde, 'hier valt geen tijd te verliezen. Rij de oever langs tot het veer. Te Durfos zal de kastelein u opnemen; daar bevindt gij u vooreerst in veiligheid.'

Withilde gehoorzaamde, en Gunther, zich meester makend van een ander paard, dat zonder ruiter over 't veld holde, reed met de zijnen en onder het uiten van zijn krijgsgeschreeuw, met opgeheven zwaard op de vijanden in.

De Noormannen echter, bij hun ondernemingen altijd waakzaam en op hun hoede, hadden zijn komst reeds bespeurd; een deel van hen wendde zich om, ten einde hem het spits te bieden; terwijl een paar van hun ruiters de vluchtende jonkvrouw langs de oever achtervolgden.

De voortgang van de brand, waar geen blussen meer aan was, had nu de Saksers gedwongen, aan wal te springen en daar een strijd aan te vangen, nog ongelijker dan te voren. Wel legden Gunther en de zijnen de uiterste dapperheid aan de dag; maar toch, de overmacht stond op het punt de strijd te beslissen, toen er hulp kwam opdagen. Het was Halewijn van Leyden, die, te laat aan den Hoek van Holland gekomen om de Noormannen, die het land al waren gedrongen, te ontmoeten, hen thans kwam achternagesneld aan het hoofd van een talrijke ruiterbende, nog versterkt door de gewapende landlieden en vissers uit de omtrek. Nu begonnen de Noren op hun beurt te bespeuren dat hun aantal te gering was, om met voordeel iets te wagen, en dat zij een gewaarschuwde vijand vonden, waar zij gedacht hadden, een gemakkelijke buit door overrompeling machtig te worden. Al wat hun dus overschoot was, de herzameling te blazen en in goede orde naar hun schepen terug te trekken; en dit volvoerden zij met de spoed en het beleid, die altijd hun krijgsverrichtingen kenmerkten.

IV

Weer zat Graaf Aernout in zijn burcht, en om hem heen een aanzienlijk aantal van zijn moedige wapenbroeders en vazallen. Toen aan de Rijnmond, waar zijn zoon het bevel voerde, geen Noorse vloot was komen opdagen, en de uitslag van de strijd aan de Merwe bekend was geworden, had de Graaf aan jonker Dirk toestemming gegeven zijn bruid weer te gaan terughalen, en was zelf naar Leiden gekeerd. Hij liet nu de Westfriezin voor zich roepen.

'Vrouwtje!' zei hij, 'gij hebt ons en het land een goede dienst gedaan. Ik sta u toe, een gunst van mij te verzoeken, en, bij Sint Jeroen, die die gevloekte Noren hebben vermoord, als zij van dien aard is, dat zij ons vermogen niet te boven gaat, en wij die met behoud van eer en plicht kunnen toestaan, zo is zij u te voren verleend. Uw eerlijk aanzicht overtuigt mij, dat gij geen misbruik van onze goedheid maken zult.'

'Ik heb slechts een gunst te verzoeken,' zei Tetta, met eerbied neerknielend, 'en die is, dat het u behagen moge, aan mijn echtgenoot genade te verlenen.'

'Genade!' herhaalde de Graaf: 'die heeft hij, wat ook zijn misdrijf zijn moge. Maar eilieve! zeg mij, wat heeft hij verricht, om die genade nodig te maken?'

'Hij is uit dit graafschap geboortig,' antwoordde zij, 'en hem is om een manslag de woon ontzegd. Wij waren juist hierheen gereisd om door de voorspraak van jonker Dirk en zijn bruid uwe vergiffenis te verwerven.'

'Hij kan er op rekenen, en op een goede tas met geldstukken bovendien,' zei de Graaf, 'maar ik verlang hem te zien; want, bij Sint Jeroen! hij die zes Noren verslaat, zoals gij ons verteld hebt, is geen bangerik, en ik wil hem aan mijne dienst verbinden.'

De jonge vrouw boog zich; een traan van blijde ontroering blonk in haar oog, en met warm gevoel drukte zij haar beide kinderen aan 't hart. Op dit ogenblik hoorde men hoefgetrappel en weldra was Gunther van Lunenburg met enige metgezellen binnengetreden.

'Welnu!' voegde hem Graaf Aernout niet zonder scherpheid toe, 'gij ziet, dat ik niet ten onrechte de burcht van Leiden meer veilig achtte dan uwe vaartuigen?'

'Ik beken, dat uw doorzicht verder reikte dan het mijne, Graaf!' antwoordde Gunther, zich buigende.

'Waar toeven de bruid en bruidegom?' vroeg de Graaf.

'Toen uw zoon bij ons kwam, waar wij bezig waren de brand op onze schepen te blussen en te redden wat nog gered kon worden, hadden wij juist bericht ontvangen, dat de vorstelijke jonkvrouw zich in veiligheid bij de kastelein van Durfos bevond. Jonker Dirk is daar heen gereden om haar af te halen en zal, hoop ik, weldra hier terug zijn.'

'En de Westfriese visser, die de tijding bracht? waar is hij?'

Gunther haalde de schouders op en zag de zijnen vragend aan. Een van hen trad naar voren en sprak:

'De visser en zijn hond hebben zich vanaf het begin van de strijd af als ware duivels geweed: en hoewel hij geen ander wapen voerde dan een stuk hout, en de hond alleen op een scherp gebit steunde, zij deden met hun beiden zoveel als tien gewapenden.'

'Hij had een gelofte gedaan,' zei Tetta, 'om geen zwaard te hanteren, voor hij in de gunst van de Graaf hersteld zou zijn.'

'Hij scheen geen kleine dunk van zijn bekwaamheden te hebben,' zei een andere Sax, wie het was aan te zien, dat hij beledigd was door de lof, die zijn makker aan de Westfries gegeven had; 'althans,

toen de strijd een poos geduurd had, nam hij de houding aan, alsof hij op de vloot het bewind voerde, en deelde rechts en links bevelen uit als een vorst aan zijne vazallen.'

'En die toon kwam hem toe,' riep Tetta, met hoogmoedig welgevallen, 'maar waar is hij?' voegde zij er bij, terwijl de veranderde toon van haar stem bekommering verried.

'Ja, waar is hij?' herhaalde de Graaf, 'al wat gij over hem vertelt doet mijn nieuwsgierigheid en mijn verlangen om hem te leren kennen slechts toenemen.'

Weer zagen de Saksische Edelen elkaar aan. 'Vermoedelijk verbrand of gesneuveld,' zei eindelijk een van hen, 'althans ik heb hem na den slag niet teruggezien.'

'Ik meen, dat ik hem over boord heb zien tuimelen,' zei een ander, 'maar waar zoveel dappere edellieden vallen, wie let daar op het lot van een lompe visser?'

'Ongelukkige!' riep de Friezin met een hartverscheurende gil, 'die lompe visser was meer waard en van beter bloed dan een van u allen. Wee u, rampzalige vader!' vervolgde zij, zich tot Aernout kerend, die haar met een blik van verbazing en mededogen beschouwde, 'gij ook zult tranen storten, als hij niet meer leeft; maar zij zullen bitter zijn, en geen berouw zal u meer baten. Die lompe visser was Siwart, uw zoon, die gij hebt verongelikt.'

'Was Siwart!' herhaalde de Graaf, terwijl hij doodsbleek en met in elkaar geslagen handen van zijn zetel rees en naar de deerniswaardige vrouw toewankelde.

'Helaas!' kreet deze, 'zijn enig verlangen, dat van u terug te zien en uwe genade af te bidden, zal verijdeld wezen! En hij zal het slachtoffer zijn van zijn zucht om een onbillijke vader te dienen. Maar kom!' vervolgde zij, haar tranen afwissend met een edele fierheid, 'de dochter van Gozo Ludigman, de laatste spruit der Friese Hertogen, is nu een arme weduwe, en buiten staat voor zich zelf te zorgen. Graaf Aernout, hier zijn uw kleinkinderen, de zoons van Siwart, uw zoon. Gij alleen kunt hen thans tot vader, tot verzorger verstrekken. God geve, dat zij meer genade in uwe ogen vinden, dan eens hun vader vond.'

Aernout, hij, de in 't staal opgegroeide krijger, de hardvochtige man, beefde op deze taal van een zwakke vrouw. Zonder een woord te spreken, drukte hij de beide knaapjes aan zijn hart; maar op eens zag hij wild om zich heen, want buiten voor de poort deden zich triomfgeschal en vreugdemuziek horen.

'Ha!' riep Aernout met drift, 'spotten zij met mijn leed? Laat dat gedruis zwijgen; zend boden uit, zoek overal, zoek mijn zoon, mijn Siwart, en breng hem dood of levend bij mij terug! Gevloekte Saks!' (hier greep hij Gunther in de borst) 'gij draagt de schuld van alles: spreek! wat hebt gij met mijn zoon, mijn Siwart gedaan?'

Nog sprak hij, toen een grote hond, die met bloed en zweet bedekt was, driftig de zaal kwam binnen snellen en, zonder de minste eerbied voor de tegenwoordigheid van de Graaf, onder een vrolijk gekwispel en geblaf, tegen Tetta opsprong.

'Wolf!' zei deze, 'goede Wolf! waar hebt gij uw meester gelaten?'

De hond keek haar strak in 't gelaat en verliet toen, na een paar keer in een cirkel te hebben rondgelopen, de zaal weer even snel als hij was binnengekomen.

'Zou hij nog leven?' riep Tetta in vervoering uit, 'ach! als hij omgekomen was, had Wolf hem niet in de steek gelaten.'

'Vader!' zei jonker Dirk, die zich thans aan de deur vertoonde, 'welk loon is hij waardig aan wie ik de redding mijner bruid te danken heb?'

'Spreek mij van geen loon, van geen redding,' zei Aernout, terwijl hij als zinneloos op en neer liep, 'mijn Siwart, mijn veelgeliefde is niet meer.'

'Laat mij uitspreken, vader!' zei Dirk, 'en uw leed zal in blijdschap verkeren.'

'Hij leeft!' riepen beide de Graaf en Tetta uit, terwijl zij zich met drift naar de jongeling drongen. Deze ging aldus voort:

'Withilde ontvluchtte te paard een viertal Noormannen, die haar langs de oever narenden. Slechts één man op de Saksische schepen had het gevaar gezien, waarin zij verkeerde, en haar aan het bruidsgewaad herkend. Deze sprong van boord, doorwaadde de stroom, en joeg, door zijn getrouwe hond vergezeld, nu zelf de vervolgers na. Weldra zag hij, hoe zij Withilde achterhaalden, aangrepen en, in weerwil van haar worstelen terug wilden voeren. Toen verhaastte hij zijn stap; de eerste Noorman, die hij nabij kwam, wierp hij met een slag van zijn knots ter aarde, en terwijl de hond een tweede vijand aanvloog, sprong hij op het paard van de verslagene, deed een voor een de overigen voor zijn slagen bukken en bracht de jonkvrouw binnen Durfos in veiligheid. Daar vond ik hen bijeen, en moet hem thans de eer wel laten, om haar in uw arm terug te voeren.'

Nu trad Withilde binnen, door haar redder geleid, terwijl Wolf vrolijk om hen heen sprong. 'Vader!' zei zij met een betoverende glimlach tot de Graaf, 'ik kom thans de vervulling eisen van de belofte, die gij mij juist zou doen, toen de tijd van die boze aanval ons verontrusten kwam.'

Onder het uiten van deze woorden wees zij op Sicco. Nog droeg hij het eenvoudige visserskleed; maar geen kap bedekte langer zijn hoofd, waarvan de goudgele lokken in zwierige overvloed over de schouders afstroomden; en zijn heldere ogen schenen van meer dan menselijke gloed te branden. Hij wilde zich voor Graaf Aernout op de knieën storten, maar die liet hem daartoe geen tijd en drukte hem aan het hart, onder de uitroep: 'Siwart! mijn zoon! Gij hebt ons allen gered. Heerlijk zal uw loon zijn: en brede roeden zal ik u in het land uwer vaderen uitmeten.' Siwart voerde sindsdien die naam en werd de eerste Heer van Brederode.

Ruïne van kasteel Brederode.

Opdracht 5

- 1
  - a Wie is de ware held van dit verhaal?
  - b Welke positieve karaktereigenschappen heeft hij volgens de schrijver?
  - c Welke andere positieve eigenschappen worden genoemd?
  - d Wordt hij als een volmaakte held afgetekend? Geef een korte toelichting.
- 2
  - a Welke positieve eigenschappen heeft graaf Aernout?
  - b Wordt hij als volmaakte held beschreven of zijn er ook negatieve eigenschappen? Geef weer een korte toelichting.
- 3 Wat is de meest opvallende karaktertrek van jonker Dirk?
- 4 Van de mensen van adel wordt ook het uiterlijk beschreven.
  - a Wat valt je op bij de mannen?
  - b Wat valt je op bij de vrouwen?
- 5 Van Lennep wilde een spannend verhaal vertellen.
  - a Hoe houdt hij voor de lezer de spanning erin?
  - b Welke andere middelen gebruikt hij om spanning op te bouwen?
- 6 Van Lennep vertelt vooral over de edelen. Welke figuur 'uit het volk' is bijvoorbeeld zomaar helemaal uit het verhaal verdwenen?
- 7 Niet alles in dit verhaal, afgezien van de heldendaden van Siwart, is geloofwaardig. Geef daarvan minstens een voorbeeld.
- 8 Vaak wordt als bezwaar genoemd tegen de negentiende-eeuwse roman dat de beschrijvingen zo uitgebreid zijn. Vind je dat ook van dit verhaal? Geef een korte toelichting.
- 9 In opdracht 2 maakte je kennis met drie soorten historische verhalen, gebaseerd op de verhouding tussen feit en fictie. Tot welke soort moet je dit verhaal rekenen?
- 10 De schrijvers creëerden de grote mythen, stelde Marita Mathijssen. Welke 'mythe' is dat in dit verhaal?

Slotopdracht

Stel, je krijgt de opdracht van dit verhaal een film te maken, maar dan wel met een van de beide vrouwen, Tetta of Withilde, in de hoofdrol. Daarin zie je alle gebeurtenissen dan vanuit haar ogen.

Maak een overzicht van die film. Verdeel het verhaal in scènes, en vertel heel kort wat er in elke scène te zien zou zijn.

